

NÁKUPNÍ SPÁD

Anotace

Struktura maloobchodní sítě musí reflektovat aktuální potřeby potenciálních zákazníků maloobchodních jednotek. Umístění provozoven maloobchodu je v přímé návaznosti na charakter osídlení a typ sídelních útvarů. Nákupní spád je považován za jeden ze základních principů řešení a uspořádání struktury maloobchodní sítě. V praxi je nákupní spád důležitým faktorem pro rozhodování o umístění prodejen, při odhadu plánovaného prodeje či při odhadu kupního potenciálu lokality.

Metodika

Na základě teoretických znalostí jsou výpočtové vzorce použity na praktických příkladech, které umožňují jejich praktickou aplikaci.

Teoretická východiska

Nákupní spád znamená realizaci koupěschopné poptávky obyvatelstva v jiném místě než je jejich trvalé bydliště a je charakteristický jejím přesunem v rámci určitého území. Příčinou existence nákupního spádu v užším slova smyslu lze označit mobilitu obyvatelstva obecně, která je charakterizována cestami lidí do zaměstnání, za studiem či jinými povinnostmi či zájmy. V širším kontextu je možno hovořit o působení celé řady dalších faktorů, kterými mohou být např. rozdílné nákupní podmínky, charakter struktury osídlení, proces urbanizace či technická a sociální infrastruktura v místě.

Členění nákupního spádu:

1. Vnější nákupní spád představuje územní přesuny realizace části výdajů v maloobchodě mezi jednotlivými sídelními útvary tj. např. mezi městy a obcemi.
2. Vnitřní nákupní spád je realizován přesunem koupěschopné poptávky v maloobchodě mezi jednotlivými částmi daného sídla tedy např. mezi jednotlivými městskými obvody.

Vnitřní i vnější nákupní spád mohou nabývat kladného i záporného charakteru. Kladný nákupní spád znamená příliv koupěschopné poptávky pro dané místo, záporný charakterizuje opak.

Nákupní spád je tedy výsledkem kladných a záporných transferů výdajů a je v tomto případě označován jako saldo nákupního spádu, může nabývat záporných či kladných hodnot, což je ve výsledku dáno tím, které směry přesunů jsou dominantnější.

Cesty do zaměstnání a dojíždění za občanskou vybaveností patří z hlediska ekonomického života regionů k důležitým procesům. Z toho jednoznačně vyplývá důležitost vymezení oblastí vlivu obslužných center (středisek) ve sféře maloobchodu a služeb. Metod pro jejich zjištění je celá řada.

Mezi ekonometrické metody patří mimo jiné Reillyho zákon obchodní gravitace a metoda hraničního bodu.

Reillyho zákon obchodní gravitace

vychází z předpokladu, že koupěschopná poptávka menších sídelních útvarů je přitahována do větších sídel. Tento zákon definuje, že lokalita, která je střediskem maloobchodu, přitahuje zákazníky z okolních sídel přímo úměrně své velikosti a

nepřímo úměrně čtverci vzdálenosti. Je to podobný vztah, jako přitažlivost mezi planetami – proto obchodní gravitace. Dvojice větších středisek středisek si podle tohoto zákona rozdělí koupěschopnou poptávku z menšího sídla podle vztahu:

$$\frac{R_i}{R_j} = \left(\frac{P_i}{P_j} \right) \cdot \left(\frac{D_j}{D_i} \right)^2$$

R_i, R_j : koupěschopná poptávka, kterou z menšího místa získává lokalita I (J)

P_i, P_j : počet obyvatel lokality I (J)

D_i, D_j : vzdálenost územního celku I (J) od mezilehlého menšího místa

Tento model nezohledňuje všechny faktory působící na rozdělení výdajů obyvatel menších sídel mezi okolní centra. Může se jednat např. o kvalitu komunikací, hustotu obyvatel, četnost dopravního spojení, společenskou a obchodní atraktivitu středisek, demografické vlivy atp.

Zadání příkladu č.1:

V oblasti jižních Čech se nachází obec Stráž nad Nežárkou, která má přibližně 900 obyvatel. Tomu odpovídá i struktura občanské vybavenosti a omezené nákupní možnosti v místě.

V nejbližším okolí se nacházejí dvě větší města. Lázeňská Třeboň je od obce vzdálena 10 km a má 10.000 obyvatel, okresní město Jindřichův Hradec se nachází ve vzdálenosti 20 km a žije v něm 30.000 lidí.

Úkoly:

1. Pomocí aplikace Raillyho zákona určete jaké procento obyvatel obce Stráž nad Nežárkou bude zřejmě jezdit za nákupy do Třeboně a kolik z nich zvolí Jindřichův Hradec?

2. Domníváte se, že vypočtené hodnoty lze bez dalších výhrad přenést do praxe? Zdůvodněte.

Řešení:

1. Hodnoty ze zadání dosadíme do vzorce:

$$\frac{R_i}{R_j} = \left(\frac{P_i}{P_j} \right) \cdot \left(\frac{D_j}{D_i} \right)^2 \quad \Rightarrow \quad \frac{R_i}{R_j} = \left(\frac{10000}{30000} \right) \cdot \left(\frac{20}{10} \right)^2 = 1,333$$

$$R_i + R_j = 1 \Rightarrow R_i = 1 - R_j$$

$$\frac{1 - R_j}{R_j} = 1,333$$

$$1 = 2,333R_j$$

$$R_j = 0,428$$

$$\Rightarrow R_j = 43\%, R_i = 57\%$$

Z obce Stráž nad Nežárkou bude přibližně 43% obyvatel jezdit za nákupy do Třeboně a 57% občanů bude preferovat Jindřichův Hradec.

2. Nelze, model nezohledňuje všechny faktory působící na rozdělení výdajů obyvatel menších sídel mezi okolní centra. Vyplývá z teoretického textu výše.

Teorie hraničního bodu

– v tomto případě dochází k vymezení hraničního bodu tzv. breaking pointu tj. vymezení hranice spádové oblasti jednoho místa vůči druhému. Určení hraničních bodů ve všech směrech ke konkurenčním místům umožňuje určit hranice spádové oblasti.

Výpočet se provádí:

$$Di = \frac{Dij}{1 + \sqrt{\frac{Pj}{Pi}}}$$

kde:

Di : Vzdálenost z města I a hraničního bodu

Dij : vzdálenost mezi městy I a J

Pi, Pj : počet obyvatel města I, J

Zadání příkladu č.2:

Vzdálenost mezi městy Adámkov a Borkov činí 30 kilometrů. Město Adámkov má 10.000 a Borkov 40.000 obyvatel.

Úkoly:

Vypočítejte breaking point od města Adámkov.

Řešení:

Hodnoty ze zadání dosadíme do vzorce:

$$Di = \frac{Dij}{1 + \sqrt{\frac{Pj}{Pi}}} \quad \Rightarrow \quad Di = \frac{30}{1 + \sqrt{\frac{40000}{10000}}} = 10$$

Breaking point od města Adámkov činí 10 kilometrů.